

Har tað privata ikki maktar upp- gávurnar, má tað almenna loysa tær

Javnaðarflokksins støða varð lögð, og hon er ikki vorðin broytt. Aðalmálið er at skapa arbeiði til allar hendur, so øll kunnu liva undir trygghum, góðum korum

Vit hava fyrra part av samræðu við flokksformann Javnaðarflokksins, J. Fr. Øregaard

Støða Javnaðarflokksins varð lögð og hon er ikki vorðin broytt. Javnaðarflokksins sjónarmið eru tey somu og hovudsamál okkara hevur verið og er, at skapa arbeiði til allar hendur, so at øll kunnu liva undir trygghum og góðum korum. Men tað nyttar onki um hetta bert vóru ynski og dreymsar um uttan hald í veruleikanum, og Javnaðarflokkurin hevur allatíðina seð, at skal hetta eydnast, so má samfelag okkara vinnuliga útbyggjast, í bráð skundi, tí tann økta inntøkan verður bert við øktari framleiðslu. Hetta hevur Javnaðarflokkurin langt síðani gjørt seg til talsmann fyrri at tað almenna her má ganga á odda og stuðla øllum, sum hava hugsjónir vilja og ágrýtni, og har tað privata ikki maktar uppgávuna, har má tað almenna loysa tær.

Trygging

— Hvat hugsar tú serliga um. Hvarji mál er tað privata ikki fært fyrri at loysa?

— Undan kríggnum var so gott sum øll trygging á útlandskum hondum. Vinningurin av allari trygging fór í lummarnar hjá útlandskum spekulantum. Men her eydnast tað undir kríggnum Javnaðarflokkinum at fáa undirtøku til at nationalisera tryggingina, við tí úrslitið, at hetta er Føroya peningasterkasti stovnur.

— Tað verður ofta funist at Tryggingarsambandinum. Kundi hon ikki verið bilgiri?

— Tað er hugsandi at tryggingargjaldið í fleiri førum kundi verið niðurst, íð hvussu er, er tað so, at nóg ov nóg hevur verið endurtryggað í útlandum; men her er broyting gjord, soleiðis at Tryggingarsambandið nú tekur størri ábyrgd við tí úrslitið, at nóg meira av pengunum verða eftir í føroyska samfelagnum. Sjalvandi eigur at vera umhugsað at lækka um tryggingarpening-in.

Olja

— Men so er tað onnur øki eg haldi at tað almenna átti at

yvirkíði, við minst líka so góð um úrslitið fyrri tað føroyska samfelagið sum tryggingin hevur gjørt. T. d. handlin við olju. Her fer allur vinningurin í lummarnar hjá útlandskum spekulantum.

Her snýr tað seg um nógvar, nógvar milliónir, sum føroyska vinnulivi á hvørjum ári verður mergsogið fyrri, og sum hvørur úr føroyska samfelagnum. Um hesir pengarnir lógu hjá landskassanum, vildi meiningi maðurin í Føroyum verið spardur fyrri hópin av bæði skatti og tolli; men hóast Javnaðarflokkurin ferð eftir ferð hevur havt hetta mál á tingi, hevur tað ikki eydnast at fingið undirtøku. Seinast lat Tjóðveldisflokkurin tveir av sínum monnum atkvøðu fyrri uppskoti Javnaðarflokksins; men sum heild var flokkurin eins og hinir afturhaldsflokkarnir imóti

Bankalagið

Ein triðji spurningur er bankalagið. Eisini her halda vit, at tað almenna átti at annaðhvørt yvirkíði bankayrki ella í minsta lagi havt ein almennan banka. Vit siggja í dag hvussu skilaleyst útlánsrentan er í Føroyum og hvussu nærum ómøguligt tað er bæði hjá privatum og virkjum at lána pengar, til næstan hvat tað skal vera. Seinasta royndin hjá Javnaðarflokkinum at fáa stovna almennan føroyskan banka var í tingsetuni síðsta vár. Men eisini her kom Javnaðarflokkurin at standa næstan einsamallur. Málið fall, við tað at bert teir 7 javnaðarmennirnir og 2 aðrir tingmenn stemmaðu fyrri uppskotinum.

Álit frá øllum

Men tibetur hevur tað eydnast Javnaðarflokkinum at vinna álit, ikki bert millum arbeiðarar, fiskimenn og lønmóttakarar, men eisini í ógvuliga stóran mun hjá teimum sum vinnulivið hava í sínum hondum, tí ferð eftir ferð er tað vorðið prógvað, at hollasti stuðulin tá á hevur staðið hevur verið Javnaðarflokkurin.

— Víkir hetta ikki frá tí vanligu javnaðarhugsjónini?

— Nei, tvørturímóti, tað er langt síðani gingið upp, ikki bara fyrri oddamonnum Javnaðarflokksins, men eisini hjá øllum hugsandi arbeiðarum, at virkini, ja, at arbeiðsstaði — hvat tað enn er, at arbeiðsplássid, tað er haðani maður ella kvinna fær sína dagløn, vikuløn ella mánaðarløn. Kemur nú virkið í trupuleikar verða tað ikki virkisleiðararnir sum koma at sita í troti, men tað verður arbeiðarin.

Men hetta má alt vera undir almennum eftirliti, soleiðis, at tann økta framleiðslan, tann nógvi økti vinningurin eisini verður arbeiðaranum og fiskimanninum at gagni.

Um hetta hava vit týðuligt dømi. Tað hevur vist seg, at tann politikkur sum Javnaðarflokkurin hevur fært, við ikki at koyra um koll, men tvørturímóti at taka um endan og endurreisa, hevur gjørt tað móguligt at framt eina umlegging, sum íð hvussu er gevur fiskimonnum tvær ferðir so stóra inntøku, sum teir fyrr høvdu.

Hetta er javnaðarpolitikkur, arbeiði til hendur við skilagóðari planlegging og íløgum, so at tað til eina og hvørja skuldi standa okkum frítt at yvirtaka, tað vit hildu gagnaði føroyska samfelagnum, og sjálvur vildu gjalda kostnaðin.

Men, og her kemur menni. Vit vildu ikki binda okkum í fyrstu syftu til yvirkøkur, vit ikki maktadu, og harvið ikki á tí vinnuliga, á so sosiala, ella tí mentunarlaga økinum, verða eftirbátar.

— Tað vil siga, at tú ikki er ónógdur við tað stríðsskipan, vit hava?

— Nei, tað er tvørturímóti. Eg eri sera væl nøgdur við hesa skipan, sum hevur gjørt, at vit hava verið førir fyrri at framt mong mál, sum annars vildu verið ólöst í dag.

Til dømis: Tøku vit í 1948 loysing ella nærum loysing, so vildu ter økonómisku byrðirnar havt verið so tungar, at útviklingurin vildi verið nógvi seinkaður.

Hjá okkum javnaðarmonnum er tað so heilt avgerandi at skapa tey allarbestu kor fyrri

sambandi við danska ríkið var slitið, skuldu vit uppihalda sambandi við ríkisins stovnar í Føroyum, inntil krígsslok, tá fyrst átti uppgerð at fara fram.

Undir kríggnum høvdu føroyingar eitt nærum samband við bretar. Teir keyptu allar okkara útflutning, og frá teimum fingur vit allan innflutning, so millum okkum og bretar kom at verða eitt munandi handilssamband, ja einasta handilssamband úteftir øll hesi 5 kríggssárin. Og vóru tað ivaleyst mong sum hugsadu, at ein nærri samvinna handilsliga og kanska eisini politiskt millum Føroyar og Ongland var kanska ein fyrimunur.

Tað er tí lætt at skilja, at samráðingar millum Føroyar og Danmark aftaná krígið um Føroya politisku støðu í danska ríkinum ikki var nakar lættur leikur.

Fyri okkum javnaðarmenn var tað av størsta týdningi at fáa eina frælsa støðu innan danska ríkið, har vit sjálvir kundu taka allar avgerðir viðvíkjandi útbyggjan av føroyska samfelagnum, uttan tó beinanvegin at verða noyðdir at átaka okkum so stórar byrðir, sum vit figgarliga ikki maktadu.

— Meinar tú so at stýrisskipanin, so sum hon var gjøgnumförd, samsvarar hesi ætlan, og gevur hesar møguleikar?

— Ja, tað ikki bara meini eg; men eg eri fullkomuliga visur. Stjórnarskipanin av 1948 er eitt heppi verk, seð frá javnaðarflokksins sjónarmiði.

— Kanst tú forklára hetta nærmari?

— Jú, Fyri okkum var tað avgerandi, sum eg fyrr segði, at vit fingur eina frælsa og rúma støðu. Soleiðis at tjóðskaparspurningurin var loystur með alla hvat viðvíkti Føroyum-Danmark. At vit fingur fullt löggávufrælsi, fullt figgarfrælsi og fullt umsitingarfrælsi yvir øllum okkum, vit yvirkøku. Og so tað til eina og hvørja skuldi standa okkum frítt at yvirtaka, tað vit hildu gagnaði føroyska samfelagnum, og sjálvur vildu gjalda kostnaðin.

Men, og her kemur menni. Vit vildu ikki binda okkum í fyrstu syftu til yvirkøkur, vit ikki maktadu, og harvið ikki á tí vinnuliga, á so sosiala, ella tí mentunarlaga økinum, verða eftirbátar.

— Tað vil siga, at tú ikki er ónógdur við tað stríðsskipan, vit hava?

— Nei, tað er tvørturímóti. Eg eri sera væl nøgdur við hesa skipan, sum hevur gjørt, at vit hava verið førir fyrri at framt mong mál, sum annars vildu verið ólöst í dag.

Til dømis: Tøku vit í 1948 loysing ella nærum loysing, so vildu ter økonómisku byrðirnar havt verið so tungar, at útviklingurin vildi verið nógvi seinkaður.

Hjá okkum javnaðarmonnum er tað so heilt avgerandi at skapa tey allarbestu kor fyrri

alt fólkið, og at hetta kann verða gjørt í bráðskundi.

Gingur vit aðra leið, enn hana vit gingur og eg her havi nevnt, vildu vit til dømis ikki verið førir fyrri at framt fólkapensjónina. Hvussu hevði tað verið at verið gamal í dag, um henda lóg ikki var framd, um hesin rettur ikki var tryggjaður arbeiðs- og fiskimonnum, tað hevði verið kummurlig kor tey gomlu høvdu noyðst at freista.

Vit høvdu ikki verið førir fyrri at bygt skular til tey ungu í so stóran mun sum vit hava kunnað og sum tíðin krevur. Vit høvdu heldur ikki havt verið førir fyrri at bygt út vegir og havnir í tí skundi, vit nú hava kunnað gjørt tað.

— Ja, kanst tú prógva hetta?

— Ja, tað er ikki tørført, tí vit høvdu verið noyðdir til at nytt peningin til at hildið samfelagsapparatið gangandi og vildu tí ikki kunna útbygt eitt vinnulivsapparat í nærum so stóran mun, sum vit nú hava kunnað gjørt tað, tí tað er og verður altíð framleiðslan, sum vreiður avgerandi fyrri um fólkið livið væl ella illa í einum hvørjum landi. Sjalvandi kann stýrisslagi vera so, at eisini har harvið ikki vinnulivið er væl útbygt og gevur nógvi av ser, kunnu arbeiðarnir liva undir trongum korum; men forutsteningurin fyrri góðum korum, er at framleiðslan er stór.

— Ja, tað má áðanast, at har er komið langt áleiðis eftir so stuttari tíð, og at framburðurin er ósjónligur.

— Ja, tað haldi eg fólki flest í dag áðanna, hvønn politiskan flokk, tey enn higitallt hava stýðað, at tann leið, javnaðarflokkurin hevur gjørt seg til talsmann fyrri, hevur vist seg at verið tann rætti og hevur givið bestu úrslit, til frama fyrri alt fólkið, og tað má verða málið.

— Og hvat er nú ætlanin framyvir?

— Ja tað er tað við politiska livinum, at har er ein ongantíð komin á mál. Hvarja ferð ein uppráva er loyst, so eru nógvar aðrar fyrri frammán, sum tørva loysn. Tað er hópur av málum, sum vit høvdu sett okkum fyrri at loysa; men sum vit ikki náddu í hesum valskeiði.

— Kanst tú siga hví tit ikki náddu tey, ella hvørji tí serliga hugsar um??

— Ja tað er so líkati, tað kom av, at vit ikki høvdu pengarnar. Tá eitt ár var farið av valskeiðinum, stóðu vit nærum á berum.

Tú sást í føroyskum bløðum, eg haldi einamest í 14. september, at har var skrivað nærum hvarja viku, at nú var landskassin tómur og landið á husagangi.

Hetta eru fyrri tað fyrsta tvey ting, sum ikki eiga at verða samanblandaði. Landskassin kann gott vera tómur, um landið ikki er á husagangi. Men summir politikkarar hal- (Framhald á 6. síðu)